

HAC MÜESSESİNİN CİHANŞÜMÛL EHEMMİYETİ

Eşref EDİB

İslam Dini'nin esas temellerinden olan ve Kur'ân'da buna mahsus bir sû-re bulunan Hac müessesesi kadar yük-sek içtimâî kıymeti hâiz bir müessese bugün yeryüzünün hiçbir tarafında ve hiçbir dininde yoktur. Derin hikmet ve felsefesini şerhetmekle anlatmak müm-kün olmayan bu muazzam ilâhî içtimâî müesseseye sâhip almakla bütün İslam dünyâsı ne kadar İftihar etse azdır. Böyle dînî bir müessesemiz olmasaydı, bugün bunu te'sis etmemiz îcâbederdi.

Hac müessesesi yalnız yirminci as-rın değil, otuzuncu, kırkinci ve gelecek bütün asırların da en büyük müessesesi olarak yaşıyacak ve İslam dünyasının şuuru yükseldikçe bu ilahi müessesenin ehemmiyet ve azameti, o nisbette inki-şaf ve tebârüz edecektir. Hac müessesesinin heybet ve kudsiyetini kazanma-sı ve bu farızanın ifâsından hâsıl olan yüksek memleket menfaatlerinin ta-hakkuk etmesi, İslam âleminin şuurun-da ilâhi farızaların değerini kavrayan uyanıklığın inkişaf eylemesi için İslam milletlerinin dikkatini bu noktalara celbetmek en mühim bir vazifedir. Çün-kü bu hatt-ı hareket, İslamiyetin en büyük yeniliğe mazhar olmasını temin edeceğine ve onu dünyanın ıslâhını, in-sanlık müşküllerinin hallini hedef alan en yüksek mücâhede rûhu ile tebârüz ettirmeye yardım edeceğine hiç şüphe yoktur.

Hac farızasının ifâsı sâyesinde, yeryüzünde görülmeyen dînî ve ictimâî en büyük kongre toplanmaktadır. Bu kongrenin hedefi ise en muntazam, en ameli ve en elverişli vesilelerle İslam varlığını korumaktır, İslamiyetin bu yolda bulduğu çareleri henüz ne millet-ler birliği bulmuş, ne kanunların biri temin etmiş, ne de içtimâî terbiye sis-temleri keşfedebilmiştir.

HAC HAKİKİ İNSANLIĞI YAŞATIR

Kâ'be-i Muazzama'nın, bu mübârek Tannevi'nin temelini Hazret-i İbrâhim attı. Duvarlarını oğlu Hazret-i İsmâil ile birlikte yükseltti ve her ikisi de "Ulu Tanrımız! Yaptığımızı kabûl et! Her şeyi işiten, bilen muhakkak ki Sen'sin!" dediler. Nübüvvet elinin kur-duğu bu ilâhî ev, Şarka, Garba, Şimâle ve Cenûba yayılan insanlık muhitinden müteşekkil geniş dairenin merkezini tesbit ediyor. Bu itibarla o varlığın kal-bi sayılmak gerektir. Bu bakımdan bu-rası insanlık şuurunun merkezi, insan-lık kardeşliğinin temelidir.

Kable'l-İslam Araplara göre, Hac bütün ruhları tek bir anlayış, yâni mün-hasıran İnsanlığı anlayış mânası üze-rinde toplanmanın rûhî temsili idi. Hac mevsiminde kavgalar biter, ihtiraslar söner, düşman düşmandan emin olur, mukaddes yer herkesi kendine karşı saygı hissiyle mütehasis eder, bu yüz-den bütün Araplar bir aileye benzer, hepsinin arasında yalnız kardeşlik hissi hüküm sürer, silâh göze görünmez olur, hulâsa, insanlar insanca yaşar, yâhut kaybettikleri İnsanlıklarına dönerlerdi.

Bir İslam mütefekkirinin dediği gibi, Müslümanlıkta namaz, oruç, hac gibi bütün farızalar umûm insanlığın rûhundaki hakikati en muntazam ve en sürekli tarzda genişletmekte ve büyültmektedir. Müslümanlık bu hakikati, yalnız kitapta yaşatan hayâli bir tarz-da değil, fakat amelî ve başarıcı bir tarzda telkin eder, Müslümanlığın umûm insanlığın dini olmasının hikmeti de budur. Çünkü Müslümanlık bütün insanlığı bölünmez bir bütün ta-nımadır ve bu bütünün eczası ara-sında muntazam ve devamlı alâkalan yaşatmak esasına dayanır. Muhtelif muhitlerde yaşayan insanlık parçaları arasında alâkaların tesisi, onları birbi-rine benzetir ve bu benzeyiş aradaki vahdeti sağlamlar.

Esasen bütün ahlâki terbiye ka-nunlarının hedefi, insanlık âleminde bu birliği gerçekleştirmek olduğu halde bunu tahakkuk ettirmekten âciz kalı-yor. Çünkü birliğin mesnedi olan alaka-yı insanlığın rûhunda temelleştirerek anlattığımız şekilde genişletmeyi İstih-daf ve bu alâkayı ameli ve kat'î bir tarzda tesbit, tahdit ve tanzim eden hatt-ı hareketi takip etmemektedir.

Müslümanlık ise bu vâdide teferrüt eder. Müslümanlık bu bakımdan insanlığın kavuştuğu en büyük dindir. İnsanlığın karşılaştığı güçlükleri hallet-mek de ancak onunla mümkün olur. Çünkü rûhî müşküllerin en tabîi hâl ça-resi muhtelif ruhlar arasında alâkayı tanzim etmektir. Müslümanlık başından sonuna, kadar bu alâkayı tanzim et-mek, onu fiilen meydana getirmek, onu bütün ihtirasların, kinlerin ve kavgala-rın fevkinde yaşatmak ister ve bu sûretle küremizin doğusunda da, batısın-da da rûha hâkim olacak hükmü tesbit eder. İnsanlık rûhuna hâkim olmak, ha-kikatte bütün âleme hâkim olmaktır. Onun için Müslümanlık bütün cihâna gönderilmiş ve ferdiyet, yâhut milliyet esası üzere değil, cihanşümüllük esası üzere kurulmuştur. Elhâsıl Müslüman-lık her bakımdan kâmil insanın dînidir.

EŐİTLİĐİ HAYÂTA TATBİK EDEN İSLAMİYET'TİR

Bu itibarla İslam ibâdetlerinin bil-hassa Hac müessesesinin yüksek hedef-leri arasında müsâvat hususî bir ehem-miyeti haizdir. Kabili inkâr olmayan bir hakikattir ki, ahlâk, felsefe ve ka-nunların va'dettiği müsâvat, akiî hü-kümleri, mantıki faraziyeleri geçmeyen ve insanı doyuracak tarzda hayâta nüfûz edemiyen nazariyelerden ibârettir. Bu itibarla, bu müsâvatın hayat âle-mindeki hakikî izi görülememektedir. Müslümanlıkta ise müsâvat her şeyden önce amelileştirilmiş ve bu mefhumun vicdanda yer etmesi, insan rûhunda te-melleşmesi, yaşaması, neşvünemâ bul-ması, darlıktan genişliğe kavuşması esaslı ve sürekli bir hayat sürmesi için ibâdetler de farz edilmiştir. Onun için insanın inancı ancak bu farza riayetiy-le sağlam olur ve inancı ancak bu sa-yede bütünleşir.

Yâni mü'minler, Müslümanlığın ilk sözü dan şah âdet kelimesiyle birbirine müsâvi olan varlıklardır. Kelime-i şahâdet umûmî vicdana ekilen tohumdur. Namaz onu takip eder ve herkesi söz-de, harekette, maksat ve hedefte bir-leştirir. Hükümdarlardan yoksullara kadar herkesi Allâlî'nin huzûrunda bir-leştirir ve hepsine en hakikî müsâvatı yaşatır. Daha sonra oruç gelir. O da mahrûmiyette tam müsâvattır ve bu-na zenginlerin en zengini ile fakirlerin en yoksulu aynı derecede tabidir. Son-ra Hac gelir ve en büyük müsâvat bu-rada tahakkuk eder. Hac, yolun sonu ve hikmetin şâhikasıdır. Bu yolda en son gaye odur ve dinilerin, ahlâk, felse-fe veya kanunların birinde de ona eř olacak müessese yoktur.

EN BÜYÜK SULH KANUNU

Hacca en büyük bir sulh ve müsâlemet müessesesi dense revâdır. Hac, harb kanununa değil, barış kanununa; ayrılığa değil, anlaşmaya; güçlükler çı-karmaya değil, bunları gidermeye; dün-ya mes'elelerini kördüğüm etmeye de-đil, bunları çözmeye dayanan hakiki milletler cemiyeti sistemidir.

Hac günleri öyle günlerdir ki, bü-tün insanları bir araya getirir ve birbi-rine ısındırır. İnsanların büyüleriyle küçüklerini beraberleştirir. Bu deni dün-yanın kavgalarını, gürültülerini, ayrı-lıklarını, içtimaî, siyasi, millî farklarını hep kapı dışında bıraktırarak insanla-rın ancak insanlığını toplar ve bu muhaddes ülkede insanlığın en göze çar-pan, en güzel ve en kusursuz meziyet-lerini tebarüz ettirir.

KURTULUŐ ORDUSU

Hac müessesesine askerlik nizam ve terbiyesi noktasından bakarsak, o rûhânî orduda ne incelikler görürüz!.. Hacca giden kimse şahsî menfaatlerini arkaya bırakarak ve zahmete katlan-mayı da göze alarak askerî bir intizam içinde başka kimselere iltihak eder ve böylece Hac farizasını ifâ ederken İn-sanlığın bütün temizliğini de temsil eder. Çünkü Hac farizasının ifâsı sıra-sında yalan yok, kör şehvet yok, behimî ihtiras yok, kavga yok, mücâdele yok, görüş farkı yok, bütün gözler bir tek gâyeye

dikilmiştir; bütün gözlerde ancak sevgi ve saygı, bütün gönüllerde ancak yardım etmek, imdada yetilmek zevki, her şahsî endişeden uzaklaşmış vefakârlık vardır.

Hac farızasını ifâ eden Müslüman-ları Arafat Dağında aynı şekilde giyinmiş, aynı nizamda girmiş, aynı istika-meti tutmuş, aynı düşünce ile hareket etmiş, bütün dünyayı gerilerinde bırakmış ve unutmuş, kendilerini yalnız Allâh'a vermiş, hep bir ağızdan semâvî, rûhânî bir neşideyi tekrar ederek, "Lebbeyk Allahümme Lebbeyk" diye yola dökülmüş bir halde görenler, dün-yanın başka bir yerinde eşi görülmeyecek ve ancak bu mukaddes yerde görülebilecek en heybetli ve en vâkur man-zara ile karşılaşır. Tam mânasıyla Necât Ordusu adı ile anılmaya lâyık olan orduyu ve Müslümanlıktaki cihad prensibini en yüksek mânâsıyla ve en ince felsefesiyle canlanmış bir halde görürler.

HAC KÜLTÜR KAYNACIDIR

Haccın kültür bakımından da ehemmiyeti büyüktür. Beyne'l-İslam müşterek bir kültür tesisi için en mü-kemmel vasıta. Çeşit çeşit milletler hep bir arada toplanmakta ve bunların her biri ilmî, siyâsî, içtimâî kültür bakımından erişebildiği hüneleri taşıyarak gelmektedir. Hacdən dönen zâtın mertliği bütünleşir, azmi olgunlaşıp vicdânı temizlenir, insanlığı kemâle erer; nefsinde, cisminde, akimda, hissinde, şuûrunda ve her tabii şevkinde ahlâk kuvvetini kazanır ve bir kültür kaynağı olur. Hac müessesesi hem bil-gi, hem hayat üniversitesidir. Milletler ilim kaynaklarının yanında hayat kaynaklarına ne kadar muhtaçtırlar!..

BÜYÜK İSLAM KONGRESİ

İşte İslam'da Hac farızasının binbir hikmetinden, binbir menfaatinden bir nebze, bir katre! Kur'ân'da Hac Sû-resinde İnsanları Hacca dâvet eden âyet-i kerimede bu dâvetin hedefi, "in-sanların kendilerine âit menfaatleri el-de etmeleri ve Allâh'ın adını anmaları" olduğu sarahaten gösteriliyor. Âyet-i kerimede insanların kendi menfaatleri-ni görmek ve elde etmek vazifesi Allâh'ı anmak vazifesine takdim olunması da insanı en büyük hayretlere düşü-recek mahiyettedir.

Arafatta toplanan rûhânî ordu bu-gün birkaç yüz bin kişi ise, bütün İslam milletleri teşkilâtlandırıldıktan tak-dirde bu birkaç milyona çıkabilir. Bu-günkü tâbirle bu, mühim bir İslam kongresidir ki, her sene tekerrür ediyor. Dünyanın dörtbir tarafından Müslümanlar büyük bir İman ve şevk ile ko-şup geliyorlar. Her sene orada büyük bir ordu toplanıyor. Bunu ferdi bir halde bırakmayıp asıl gayesi olan bü-yük içtimâî hedeflere erişmesine çalışmak, İslam mütefekkirlerine düşen bir vazifedir. Bu kadar muazzam bir kongreden hakkiyle istifade etmek, onun derin hikmetini tahakkuk ettirmek ge-rektir.

HAC CEMİYETLERİ KURALIM

Onun için her şeyden evvel bütün Müslüman memleketlerinde hemen birer "Hac Cemiyeti" teşkil edilmeli. Bu cemiyet her sene Hacca gidecekleri tesbit etmeli, Haclıların en rahat, en ucuz olarak gidip gelmeleri neye tevakkuf ederse, onları temin etmeli. Sonra muhtelif İslam memleketlerindeki bu cemiyetler, yekdigeriyle irtibat temin etmeli. Müşterek teşebbüslerin ehemmiyeti büyüktür.

Bu cemiyetler, Hac kongresine ay-rıca heyetler seçip göndermeli. Bu heyetler Avrupa ve Amerika'da toplanan kongrelerde olduğu gibi, ilimce, kültür-ce en yüksek seviyede olan Müslüman mütefekkirlerinden olmalı. Bu ilâhî kongrenin diğer kongrelere karşı rûçhanı apâşikâr olduğuna göre, İslam münevverlerinin, İslam mütefekkirlerinin orada bulunmaları icâbeder. Kongrede söylenecek sözleri, düşünceleri birleştirmeli, bütün İslam kitlelerini kalkın-dıracak ve bu kalkınmayı her sene yenileyecek ve fasılasız devam edecek sabit ve müstakar teşkilâta katılmalı. İslam âleminin münevverleri her sene bu farızayı ifâyâ koşarak dindaşlarıyla tanışmalı, danışmalı ve sırf Allâh'ın irâdesiyle ve mukaddes vazife hisleriyle kaynaşan bu samîmi muhit içinde konuşup anlaşmalı. Her memleketteki Hac Cemiyeti, her ilim ve mârifet şûbesine mensup Müslümanlardan, gaze-tecilerden,

maliyeciler ve iktisatçılar da dâhil olmak zere, heyetler teşkil ederek bu muazzam toplantıya göndermeli.

HAC MEVSİMİNDE YAPILACAK İŞLER

Bütün İslam memleketlerinden gelecek bu heyetler orada birleşerek Hac işini idâre etmek üzere muhtelif ko-misyonlar teşkil etmeli, yapılacak işle-ri taksim etmeli. İslam büyüklerinden birini umûmi reis tâyin etmeli. Hac mevsimine mahsus olmak üzere orada muhtelif lisanlarla gazete ve mecmualar çıkarmalı. Bütün İslam memleket-lerindeki Hac Cemiyetlerinin iştirakiyle orada büyük bir matbaa tesis etmeli. Hac mevsiminde orada neşrolunacak gazete ve mecmualara bu cemiyetler memleketlerinde de abone kaydetmeli. Bu mecmualarda ve gazetelerde İslam âlimlerinin, İslam yazıcıların, İslam maliyeci ve iktisatçıların düşünceleri neşredilmen. Hacca giden Müslümanlar bu neşriyattan istifade ederek olgun bir halde memleketlerine dönmeli.

Orada irâdedilecek nutukları, ya-pılacak duaları hoparlörlerle yüzbinlerce kişiye duyurmalı. O heybetli, o azamet-li âlemin filimlerini alarak bütün dün-ya Müslümanlarına göstermeli. Orada bir de büyük radyo istasyonu tesis 'ederek Hac mevsimini safha safha bütün dünya Müslümanlarına aksettirme-li.

Hac işlerini idare edecek heyet oradaki hükümetle temas ederek itti-haz edilecek tedbirlerde yardımını te-min etmeli ve İslam dünyası arasında esaslı râbitalar tesis etmeli.

Her memleketteki Hac Cemiyetleri her sene gençlerden müteşekkil izci heyetleri Hac farizasını ifâ etmek ve bu yüksek prensipleri yaşamak üzere masraflarını vererek Hicaz'a gön-dermeli. Hacıları merâsim-i mahsûsa ile teşyî ederek, yine büyük merâsimle karşılamalı.

Elhâsıl Hac farizasının büyük mak-sadım gerçekleştirmek için ne yapmak lâzımsa yapmalı. Az zamanda birkaç yüz bin hacıyı birkaç milyona çıkarma-lı ve Hac zamanı, bütün İslam dünya-sına o muazzam günleri yaratmalı. He-men bugünden itibaren işe başlayarak her şeyden evvel, her tarafta Hac ce-miyetleri kurmalı.

Tevfik Allah'tan.